

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528) www.economy.nayka.com.ua | № 3, 2019 | 28.03.2019 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.3.35](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.3.35)

УДК 339.9:502/504

*М. А. Гнатишин,
Кандидат економічних наук
Доцент кафедри аналітичної економіки і міжнародної економіки
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ПАРИЗЬКА УГОДА: ПРОГРЕС В ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ТА ТОРГОВЕЛЬНІ АСПЕКТИ

*Maria Hnatyshyn
PhD (Economics), Associate Professor
Analytical Economy and International Economics Department
Ivan Franko National University of Lviv*

THE PARIS AGREEMENT: PROGRESS IN IMPLEMENTATION AND TRADE ASPECTS

У статті розглянуто основні положення Паризької угоди, зобов'язання, які беруть на себе країни при підписанні Угоди та санкції у випадку їхнього недотримання. Простежується динаміка зростання викидів парникових газів, що визначає важливість цієї Угоди. Основними емітентами парникових газів у світі є Китай, США, ЄС та Індія. Висвітлено деякі політичні аспекти Паризької угоди, зокрема рішення США вийти з Угоди. Від часу підписання угоди відбувся значний прогрес в узгодженні механізмів, процедур та інших практичних питань для забезпечення функціонування Паризької угоди. Було узгоджено питання фінансової прозорості, функціонування Адаптаційного фонду, визначено кількісні фінансові цілі. Попри те, що міжнародна торгівля має значний потенціал у боротьбі зі змінами клімату, на цьому етапі в рамках Паризької угоди ніяких конкретних торговельних заходів не передбачено, хоча імовірність таких заходів зазначено.

The Paris Agreement came into force on November 4, 2016. Now already the third part of the first session of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement (CMA 1-3) has taken place in Katowice, Poland. The article analyses the main provisions of the Paris Agreement, the obligations assumed by the Parties to the Agreement and sanctions in case of non-compliance. Greenhouse gas emissions continue to grow and this fact determines the importance of the Agreement. The Paris Agreement has become a significant breakthrough after the Kyoto Protocol, which, given the limited number of participating countries, did not succeed in sufficiently reducing greenhouse gas emissions. However the Paris Agreement was signed by the major greenhouse gas emitters – China, the US, the European Union and India. Some political aspects of the Paris Agreement are highlighted, in particular, the US decision to withdraw from the Agreement. The peculiarity of the new agreement is the voluntary nature of nationally determined contributions. Nevertheless countries are obliged to inform about the measures taken to achieve them and increase the ambitiousness of their nationally determined contributions over time. The financial mechanism of the Convention will serve as the financial

mechanism of the Paris Agreement, the contributions of the countries will be based on the United Nations scale. Developed countries are obliged to provide help to the developing countries. Since the Agreement was signed, significant progress has been made in settling mechanisms, procedures and other practical issues of the Paris Agreement functioning. The financial transparency issues, the Adaptation Fund functioning, and the quantitative financial objectives were agreed upon. At this stage under the Paris Agreement, no specific trade measures are defined although the probability of such measures is indicated. Parties to the Paris Agreement may, if they wish, pursue trade measures to reach their nationally determined contributions, but the mechanism is not defined. In general, trade can contribute to the achievement of Paris Agreement objectives by promoting the spread of "green" goods and technologies, by imposing restrictions on "dirty" goods, reducing economic losses through emission trading schemes, etc. In addition, trade can be an instrument of pressure on countries that set too low environmental targets or refuse to sign the Agreement. However, this issue remains yet unsettled.

Ключові слова: Паризька угода; міжнародна торгівля; національно визначені внески; парникові гази.

Key words: Paris Agreement; international trade; nationally defined contributions; greenhouse gases.

Вступ. 4 листопада 2016 року вступила в силу Паризька угода (ПУ). Потреба нової угоди, спрямованої на протидію змінам клімату виникла тому, що дія Кіотського протоколу завершується у 2020 році, а також через те, що одна з основних країн-емітентів CO₂ – США таки не ратифікували цієї угоди, Канада у 2012 році вийшла з угоди, Росія у цьому ж році відмовилась від подальших зобов'язань, а Китай та Індія на час прийняття Кіотського протоколу у 1997 році ще не набули сучасної економічної потужності і були віднесені до країн без визначених зобов'язань.

Паризька угода була підписана в межах Рамкової конвенції ООН (Конвенція) про зміну клімату (РКЗК ООН). Ця міжнародна кліматична угода була прийнята під час 21-ї конференції сторін Конвенції (КС 21) (грудень 2015 року) 195 країнами. Паризька угода набула чинності 4 листопада 2016 року, через тридцять днів після дати, коли щонайменше 55 Сторін Конвенції, відповідальні за, як мінімум, 55 % загальних глобальних викидів парникових газів, ратифікували угоду чи іншим чином приєдналися до неї, подавши документи про це до Депозитарію. Цей поріг, необхідний для набуття чинності ПУ, був досягнутий 5 жовтня 2016 року. Поточний статус (09.02.19 р.) - підписанти: 195; сторони: 184 [1]. Перша сесія Наради Сторін ПУ (СМА 1) (Конференція Сторін рамкової конвенції ООН із глобальних змін клімату, яка також є Народою Сторін Паризької угоди), відбулася в Марракеші, Марокко, з 15 по 18 листопада 2016 року. На тепер відбулася вже третя частина першої Наради Сторін Паризької угоди (СМА 1-3) під-час 24 сесії Конференції сторін 2-15 грудня 2018 року у м. Катовіце, Польща.

Головною метою Паризької угоди є (стаття 2.1) [2]:

«а) стримання зростання глобальної середньої температури значно нижче 2° С понад доіндустріальні рівні і докладання зусиль з метою обмеження зростання температури до 1,5° С понад доіндустріальні рівні, визнаючи, що це суттєво знизить ризики та наслідки зміни клімату;

б) підвищення здатності адаптуватися до несприятливих наслідків зміни клімату, а також сприяння опірності до зміни клімату та низьковуглецевому розвитку таким чином, щоб не ставити під загрозу виробництво продовольства;

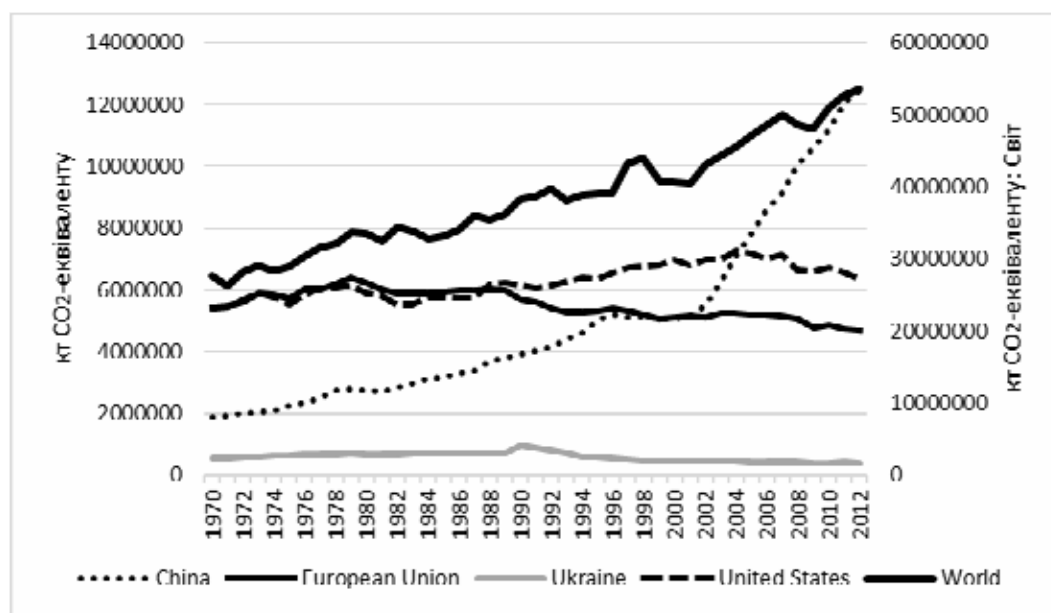
с) забезпечення узгодженості фінансових потоків із напрямом низьковуглецевого та опірного до зміни клімату розвитку.»

Огляд літератури. У процесі підготовки та підписання ПУ велика кількість науковців працювали над аналізом її положень та потенційного впливу на природу і економіку. Інформацію подає насамперед сама ООН та її підрозділи, висвітлюючи всі основні етапи у процесі впровадження у дію угоди та публікуючи офіційні тексти документів. В Україні перед ратифікацією угоди Верховною радою було представлено Фінансово-економічне обґрунтування 13.07.2016 [3], яке досить повно розкриває переваги та загрози для економіки України, пов'язані з зобов'язаннями, які на себе бере Україна, стаючи учасником угоди. Однак в українських наукових публікаціях ця проблематика висвітлена лише фрагментарно.

Мета дослідження. Метою дослідження є оцінити прогрес у впровадженні Паризької угоди, виявити перспективи та загрози участі в угоді, можливі наслідки від підписання угоди для міжнародної торгівлі.

Результати дослідження. Обсяги атропогенних викидів парникових газів невпинно зростають (рис. 1) [4]. Чотири найбільш забруднюючі країни/регіони, які разом складають майже дві третини (61%) загальних глобальних викидів CO₂ – це Китай (30%), США (15%), Європейський Союз (ЄС-28) (10 %) та Індія (6,5%) [5]

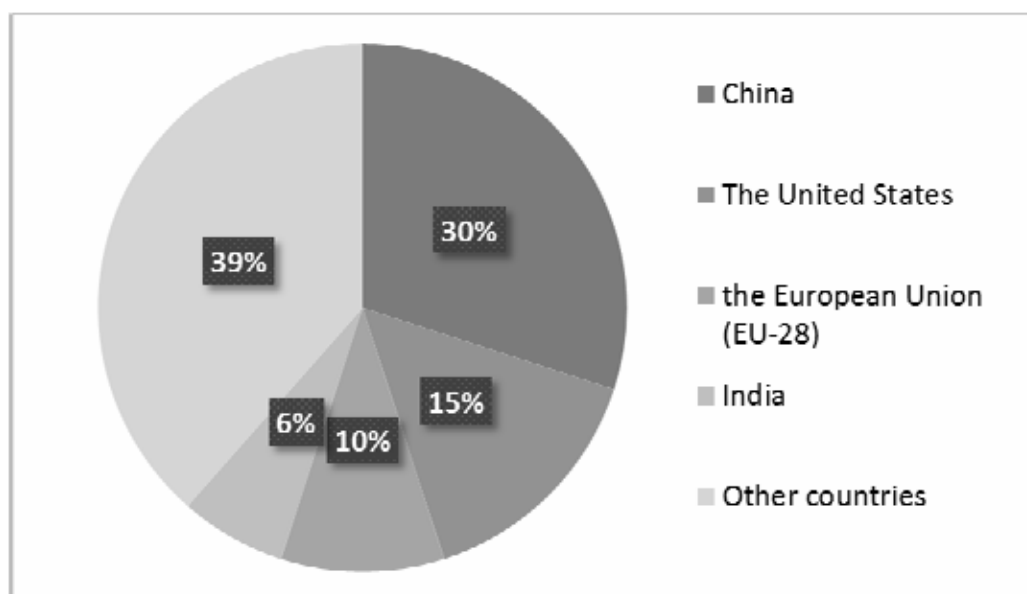
(рис. 2). Тож важливим кроком у вступі в дію Паризької угоди була ратифікація Угоди Китаєм і США 3 вересня 2016 року. «Ратифікація глобальної угоди, спрямованої на подолання змін клімату, відбулася на саміті G20 у Ханчжоу після заяв президента Обами і президента Китаю Сі Цзіньпіна про ратифікацію Угоди - крок, який багато хто вважає символічним – не тільки з перспективи того, що така ратифікація була здійснена двома провідними економіками світу, а також через те, що Китай і США вносять до 40% глобальних викидів двоокису вуглецю...» [6].

Рис. 1. Загальні обсяги викидів парникових газів

Джерело: побудовано автором за даними Світового банку [4]

Однак, за адміністрації Трампа відбулися зміни у ставленні США до проблеми глобального потепління. Державний департамент США офіційно, документом, виданим 4.08.17 року, повідомив Організацію Об'єднаних Націй, що США вийде з Паризької кліматичної угоди, але залишає двері відкритими для повторного приєднання на умовах, більш вигідних для країни [7]. Проте, згідно зі статтею 28 Паризької угоди, США можуть вийти з угоди найраніше 4 листопада 2020 року, через чотири роки після набуття чинності Угоди в США (а отже, через день після президентських виборів у США у 2020 році). Іншим можливим шляхом міг би бути вихід з Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, але цей крок мав би більш серйозні політичні наслідки для США. Так чи інакше, наслідки виходу з Паризької угоди, ймовірно, будуть набагато більш значними, ніж наслідки виходу з Кіотського протоколу і можуть призвести до дипломатичної ізоляції [8].

Рис. 2. Чотири топ-емітенти CO₂

Джерело: побудовано автором за Trends in global CO₂ emissions: 2015 Report [5]

Згідно з Паризькою угодою всі Сторони повинні представити свої зобов'язання, спрямовані на зниження викидів парникових газів через «національно визначені внески» (НВВ) і ставити амбітніші цілі в наступні роки. Сторони беруть на себе національно визначені внески, коли вони ратифікують ПУ. Угода включає вимоги до всіх Сторін регулярно повідомляти про рівень викидів і про здійсненні зусилля щодо виконання взятих на себе зобов'язань. Глобальний перегляд виконання НВВ, прийняття більш амбітних НВВ та оцінка колективного прогресу на шляху досягнення мети Угоди буде відбуватися регулярно, що 5 років починаючи з 2025 року. Попри вище перелічене ПУ має слабкі механізми дотримання, а санкції відсутні [9]. Для забезпечення дотримання НВВ в межах договору діятиме система іменування і осоромлення.

Угода встановлює лише основу міжнародного режиму щодо змін клімату. Механізми, процедури та інші практичні питання для забезпечення співпраці в рамках ПУ повинні бути розроблені протягом наступних років і схвалені на першій сесії робочого органу Угоди - Конференції Сторін, яка є зустріччю Сторін Паризької угоди.

Для досягнення загальних температурних цілей, зазначених у статті 2 ПУ, Сторони зобов'язуються брати на себе зобов'язання відповідно до своїх політичних, фінансових та економічних можливостей. Такі зобов'язання (стаття 4 ПУ) визначаються на національному рівні і мають назву національно визначених внесків [3]. І, як ми вже згадували, НВВ повинні переглядатися кожні п'ять років з метою встановлення щораз вищих цілей.

Самі НВВ не є зобов'язуючими, але сторони юридично зобов'язані вживати заходів для досягнення цілей, задекларованих у їхніх внесках. У статті 13.7 зазначено необхідність постійного оновлення інформації, яка є незамінною та критично важливою для визначення НВВ. Судячи з поточних зобов'язань країн, мета обмежити підвищення температури до 2°C вище доіндустріального рівня не буде досягнута [10]. Таким чином, Сторонам доведеться поставити собі значно амбітніші цілі в найближчі роки.

Щодо фінансової сторони ПУ, то фінансовий механізм Конвенції, включаючи її діючі органи, і Постійний комітет з фінансів слугуватимуть фінансовим механізмом ПУ. Згідно з Рішенням 15/CP.1 Конференція Сторін Конвенції фінансові ресурси включають внески Сторін відповідно до орієнтовної шкали, прийнятої Конференцією Сторін Конвенції на основі консенсусу, добровільні внески Сторін, невитрачений залишок коштів від попередніх фінансових періодів та інші надходження. Тож внески країн базуватимуться на шкалі внесків Організації Об'єднаних Націй, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю з дотриманням принципу, що всі Сторони повинні робити внески до бюджету Конвенції [3].

Відповідно до статті 9 ПУ «Сторони - розвинені країни, надають фінансові ресурси для надання допомоги Сторонам – країнам, що розвиваються стосовно як пом'якшення зміни клімату, так і адаптації до неї у продовження своїх існуючих зобов'язань за Конвенцією. Іншим Сторонам рекомендується надавати або продовжувати надавати таку підтримку на добровільній основі» [2].

Крім того, розвинені Сторони повинні продовжувати відігравати провідну роль у мобілізації фінансів на захист клімату з широкого спектру джерел, інструментів та каналів, враховувати потреби та пріоритети Сторін, що розвиваються. Відзначається значна роль державних коштів, які пропонується застосовувати у різноманітний спосіб, включаючи підтримку стратегій, ініційованих на рівні країни. Таке нагромадження фінансування на кліматичні цілі повинно щораз збільшуватися. Розвинені країни-Сторони повинні що два роки звітувати по цих питаннях. Інші країни, які надають допомогу, можуть звітувати на добровільній основі. На КС 21 було також вирішено, що розвинені країни повинні встановити нову колективну ціль у питанні кліматичних фінансів до 2025 року у розмірі не менше 100 млн. дол. США на рік [11].

Після закінчення першої Наради конференції сторін ПУ можна стверджувати, що було прийнято ряд рішень, які дозволять Угоді вступити у дію у 2020 році. Було визначено, яким чином країни надаватимуть інформацію про свої національні плани дій, включаючи скорочення викидів парникових газів, а також заходи щодо пом'якшення впливу змін клімату та адаптації до них. Було вирішено, що країнам, які не подають свої звіти вчасно, буде посилятися запит. Було погоджено фінансування з боку розвинутих країн на підтримку кліматичних заходів у країнах, що розвиваються. Країни також домовилися про те, як колективно оцінювати ефективність кліматичних заходів до 2023 року, а також про те, як контролювати і повідомляти про прогрес у розвитку та передачі технологій. Однак у питанні торгівлі дозволами на викиди не було досягнуто консенсусу [12].

Вважаємо за доцільне детальніше розглянути можливість використання торговельних механізмів у рамках ПУ, оскільки в рамках Кіотського протоколу Україна брала участь у торгівлі квотами на забруднюючі викиди. Паризька угода не стосується безпосередньо торговельної політики. Сторони угоди не зобов'язані вживати торговельних заходів для досягнення своїх НВВ, але за бажання можуть це робити. Торговля може сприяти боротьбі зі змінами клімату, і існує декілька способів досягнути цієї мети, а саме:

- 1) зняття мита на екологічні товари та послуги, встановлення торговельних обмежень на неекологічні товари;
- 2) ліквідація субсидій на викопне паливо, запровадження зелених субсидій;
- 3) запровадження торгівлі дозволами на викиди;
- 4) використання торгівлі як інструменту тиску.

В рамках першого пункту слід відзначити, що торгівля може відкрити нові глобальні ринки для екологічних товарів і послуг, заохочуючи інвестиції та зростання в зелених галузях. За умови реалізації відповідної екологічної політики торгівля може сприяти переходу до зеленої економіки. Порядок денний

сталого розвитку до 2030 року визнає міжнародну торгівлю та інвестиції як ключові та наскрізні засоби реалізації цілей сталого розвитку. Світову торгівлю екологічними товарами на теперішній час оцінюють в 1 трлн дол. США на рік і за прогнозами зросте до 2–3 трлн дол. США до 2020 року [13].

Вже кілька років 18 членів СОТ (46 країн) ведуть переговори щодо укладення Угоди про екологічні товари (УЕТ), спрямованої на усунення мита на низку важливих продуктів, пов'язаних з навколишнім середовищем (наприклад, продукти, що виробляють чисту та відновлювану енергію, підвищують ефективність використання енергії та ресурсів, використовуються для контролю за забрудненням повітря, поводження з відходами, очищення стічних вод, моніторингу якості навколишнього середовища, боротьби з шумовим забрудненням тощо). Учасниками цих переговорів є країни СОТ, на які припадає більшість світової торгівлі екологічними товарами. Якщо переговори досягнуть успіху, вигоди УЕТ будуть поширені на всіх членів СОТ [14]. УЕТ є маленьким кроком у поліпшенні доступу до дешевших товарів, у тому числі тих, які генерують відновлювану енергію, і слугуватимуть також корисні країн, що розвиваються.

В рамках другого пункту слід відзначити, що реформа субсидій на викопне паливо значно посприє досягненню мети ПУ. Можна піти далі – дозволити надання субсидій на чисту енергію. Отож існують дві причини, чому субсидії відіграють важливу роль у впровадженні НВВ:

- існуючі субсидії на викопне паливо створюють стимули для виробництва та споживання, яке спричиняє значні викиди вуглецю;
- зелені субсидії сприяють інвестиціям у сферу зеленої енергетики та виробництву чистої енергії.

Реформи у цій сфері можуть мати значний вплив на скорочення викидів парникових газів. Згідно з дослідженням, проведеним для 20 країн світу, усунення субсидій на викопне паливо може сприяти скороченню національних викидів в середньому на 11 % до 2020 року та заощадженню 93 дол. США на кожній тонні викидів парникових газів, якій вдалося запобігти [15]. Усунення субсидій на викопне паливо може бути поширене на більшу кількість товарів і послуг (наприклад, обмеження субсидій рибному господарству).

Щодо торгівлі викидами, то у рамках Паризької угоди не існує офіційно встановлених механізмів торгівлі викидами. Проте в Угоді передбачається можливість співпраці країн у досягненні екологічних цілей. “Сторони визнають, що деякі Сторони обрали дотримуватися добровільної співпраці при виконанні своїх національно визначених внесків...” (Стаття 6.1) та “Використання переданих на міжнародному рівні результатів пом’якшення наслідків зміни клімату для виконання національно визначених внесків у рамках цієї Угоди має бути добровільним та санкціонованим Сторонами, що беруть участь.” (Стаття 6.3) [2]. Можливою причиною відсутності офіційно встановлених схем торгівлі квотами на викиди в рамках ПУ є те, що навіть в ЄС, де функціонує одна з найрозвинутіших систем торгівлі дозволами на викиди, ціна на викиди парникових газів була нестійкою і занадто низькою, щоб забезпечити достатні стимули для скорочення викидів (близько 5 Євро за CO₂ еквівалентну тонну у 2016 році) [9]. Загалом, відповідно до ПУ, на свій розсуд країни можуть використовувати систему торгівлі викидами, щоб зменшити витрати на адаптацію до більш жорстких екологічних вимог.

Стосовно четвертого пункту слід відзначити, що цей потенційний шлях досягнення мети ПУ передбачає впровадження торгових обмежень (нагадаємо, що ПУ сама собою не містить торговельних заходів). Досягненню мети у цьому випадку сприяє не сама міжнародна торгівля, а її обмеження чи заборона. Країни можуть бути змушені приєднатися до зелених ініціатив провідних країн, якщо вони хотітимуть скористатися перевагами міжнародної торгівлі. Відмова США від співпраці в рамках ПУ може спричинити спотворення конкуренції у міжнародній торгівлі. ЄС (як головний прибічник ПУ) та інші країни можуть взяти це до уваги під час торгових переговорів і застосувати мито на викиди вуглецю, щоб компенсувати можливі конкурентні переваги виробників США, які виникають через відсутність необхідності дотримуватися положень Паризької угоди. Вихід з ПУ може фактично обмежити доступ країни до світового ринку.

Висновки

ПУ стала значним проривом після Кіотського протоколу, який з огляду на обмежене коло країн, що побажали стати його учасниками, не зміг на достатньому рівні забезпечити зниження викидів парникових газів. Однак основні країни-емітенти парникових газів – Китай, США, Європейський Союз та Індія – Паризьку угоду підписали. Особливістю ПУ можна назвати добровільність НВВ, зобов’язання інформувати про вжиті заходи щодо їх досягнення, регулярне підвищення рівня амбітності НВВ. Фінансовий механізм Конвенції слугуватиме фінансовим механізмом ПУ, внески країн базуватимуться на шкалі внесків Організації Об’єднаних Націй. Розвинені країни зобов’язані допомагати країнам, що розвиваються, у впровадженні кліматичних заходів. Щодо торговельних аспектів, то Паризька угода не стосується безпосередньо торговельної політики. Сторони ПУ за бажання можуть вживати торговельні заходи для досягнення своїх НВВ, однак механізм не визначений. Загалом торгівля може сприяти досягненню цілей ПУ, сприяючи поширенню «зелених» товарів і технологій, зменшуючи економічні втрати за допомогою схем торгівлі квотами на викиди тощо. Окрім того, торгівля може стати інструментом тиску на країни, які встановлюють занадто низькі екологічні цілі або відмовляються підписувати ПУ. Проте на сьогодні це питання залишається до кінця не врегульованим.

Література.

1. United Nations Treaty Collection. Chapter XXVII. Environment. 7. d Paris Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=_en

2. Верховна рада України. Паризька угода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61
3. Верховна Рада України. Фінансово-економічне обґрунтування доцільності ратифікації Паризької угоди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59666
4. The World Bank. World Development Indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator>
5. Olivier, Jos G.J. Janssens-Maenhout, G. Muntean, M. Peters, Jeroen A.H.W. Trends in global CO₂ emissions: 2015 Report [Електронний ресурс]. – PBL Netherlands Environmental Assessment Agency, the Hague, 2015. – Режим доступу: http://edgar.jrc.ec.europa.eu/news_docs/jrc-2015-trends-in-global-co2-emissions-2015-report-98184.pdf
6. Ojo, M. Paris Agreement: Impacting Economic Consequences and Legacy of Future Generation [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <https://www.chinausfocus.com/energy-environment/paris-agreement-impacting-economic-consequences-and-legacy-of-future-generation>
7. United Nations, C.N.464.2017.TREATIES-XXVII.7.d (Depositary Notification), [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2017/CN.464.2017-Eng.pdf>
8. World Resources Institute, Trump vs. the Paris Climate Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ecowatch.com/trump-vs-paris-climate-agreement-2216317275.html>
9. Andresen P., Skjærseth J. B., Jevnaker T., Wettstad J., The Paris Agreement: Consequences for the EU and Carbon Markets? // *Politics and Governance*. – Volume 4, Issue 3, 2016. – p. 188-196.
10. Climate Action Tracker. Some progress since Paris, but not enough, as governments amble towards 3°C of warming [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://climateactiontracker.org/publications/warming-projections-global-update-dec-2018/>
11. UNFCCC. Climate Finance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unfccc.int/topics/climate-finance/the-big-picture/climate-finance-in-the-negotiations>
12. UN News. At COP24, countries agree concrete way forward to bring the Paris climate deal to life [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.un.org/en/story/2018/12/1028681>
13. UNEP. Environment and Trade Hub [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy/what-we-do/environment-and-trade-hub>
14. WTO. Environmental Goods Agreement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/tratop_e/envir_e/ega_e.htm
15. Merrill, L. Bassi, A. M. Bridle, R. Christensen, L. T. Tackling Fossil Fuel Subsidies and Climate Change: Levelling the energy playing field [Електронний ресурс]. – Copenhagen: Nordisk Ministerråd, 5015. – p. 59. – Режим доступу: <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:860647/FULLTEXT02.pdf>

References.

1. United Nations Treaty Collection (2019). “Chapter XXVII. Environment. 7. d Paris Agreement”, available at: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=en (Accessed 10 January 2019).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), “Paris Agreement”, official translation, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61 (Accessed 24 December 2018).
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), “Financial and economic justification for the ratification of the Paris Agreement”, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59666 (Accessed 29 December 2018).
4. The World Bank (2019), World Development Indicators, available at: <http://data.worldbank.org/indicator> (Accessed 10 January 2019).
5. Olivier, Jos G.J. Janssens-Maenhout, G. Muntean, M. Peters, Jeroen A.H.W. (2015), “Trends in global CO₂ emissions: 2015 Report”, PBL Netherlands Environmental Assessment Agency, the Hague, available at: http://edgar.jrc.ec.europa.eu/news_docs/jrc-2015-trends-in-global-co2-emissions-2015-report-98184.pdf (Accessed 28 November 2018).
6. Ojo, M. (2016), “Paris Agreement: Impacting Economic Consequences and Legacy of Future Generation”, available at: <https://www.chinausfocus.com/energy-environment/paris-agreement-impacting-economic-consequences-and-legacy-of-future-generation> (Accessed 28 November 2018).
7. United Nations (2017), C.N.464.2017.TREATIES-XXVII.7.d (Depositary Notification), available at: <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2017/CN.464.2017-Eng.pdf> (Accessed 28 December 2018).
8. World Resources Institute (2017), “Trump vs. the Paris Climate Agreement”, available at: <https://www.ecowatch.com/trump-vs-paris-climate-agreement-2216317275.html>
9. Andresen P., Skjærseth J. B., Jevnaker T., Wettstad J. (2016), “The Paris Agreement: Consequences for the EU and Carbon Markets?” *Politics and Governance*. Volume 4, Issue 3, p. 188-196.
10. Climate Action Tracker (2018), “Some progress since Paris, but not enough, as governments amble towards 3°C of warming”, available at: <https://climateactiontracker.org/publications/warming-projections-global-update-dec-2018/> (Accessed 30 January 2019).
11. UNFCCC (2019), “Climate Finance”, available at: <https://unfccc.int/topics/climate-finance/the-big-picture/climate-finance-in-the-negotiations> (Accessed 30 January 2019).

12. UN News (2018), “At COP24, countries agree concrete way forward to bring the Paris climate deal to life”, available at: <https://news.un.org/en/story/2018/12/1028681> (Accessed 26 January 2019).
13. UNEP (2017), Environment and Trade Hub, available at: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy/what-we-do/environment-and-trade-hub> (Accessed 25 January 2019).
14. WTO (2016), “Environmental Goods Agreement”, available at: https://www.wto.org/english/tratop_e/envir_e/ega_e.htm (Accessed 8 September 2018).
15. Merrill, L. Bassi, A. M. Bridle, R. Christensen, L. T. (2015) “Tackling Fossil Fuel Subsidies and Climate Change: Levelling the energy playing field”, Copenhagen: Nordisk Ministerråd, p. 59, available at: <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:860647/FULLTEXT02.pdf> (Accessed 3 February 2019).

Стаття надійшла до редакції 05.03.2019 р.